

Jaarverslag

Communicatie en Educatie

2023

Nationaal Park
Schiermonnikoog

1. Inleiding

In 2023 zijn er door de medewerker en coördinator Communicatie en Educatie (C&E) weer veel activiteiten uitgevoerd om de bekendheid van het Nationaal Park te vergroten en meer mensen actief te betrekken bij het beheer en behoud van het Nationaal Park. De educatie richt zich voornamelijk op het beleven van topervaringen in de natuur van het Nationaal Park. Er is een breed pakket aan excursies en activiteiten uitgevoerd, zowel voor leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs als voor familiegroepen, bedrijfsuitjes en individuele bezoekers. Het programma is samengesteld in samenwerking met de collega's van Natuurmonumenten en de VVV. In informatiecentrum Het Bakken hebben bezoekers én eilanders kennis kunnen nemen van de ontwikkelingen in het Nationaal Park door een bezoek aan de expositie of deelname aan het activiteitenprogramma.

Een groot deel van de werkzaamheden van de coördinator en medewerker C&E is structureel en wordt doorlopend uitgevoerd. Daarnaast zijn er in 2023 ook enkele nieuwe activiteiten ingevoerd en bestaande middelen geactualiseerd. Doordat er gedurende enkele maanden geen coördinator C&E werkzaam was in het Nationaal Park zijn niet alle activiteiten in overeenstemming met het Jaarplan 2023 uitgevoerd. In dit jaarverslag wordt een reflectie gegeven.

2. Doelgroepen

De communicatie en educatie van Nationaal Park Schiermonnikoog is gericht op de volgende doelgroepen:

- Recreanten: gasten die het eiland bezoeken, eenmalig, jaarlijks of meerdere keren per jaar
- Onderwijs: de eilander scholen, groepen uit het basis- en voortgezet onderwijs die het eiland tijdens een schoolkamp of studieweek bezoeken, beroepsopleidingen
- Bewoners: inwoners van Schiermonnikoog en vaste eilandgasten, die een vakantiehuis op het eiland bezitten of zeer regelmatig op het eiland komen

Hieronder is een overzicht opgenomen van de activiteiten die we voor iedere doelgroep hebben ontwikkeld, geactualiseerd en/of uitgevoerd.

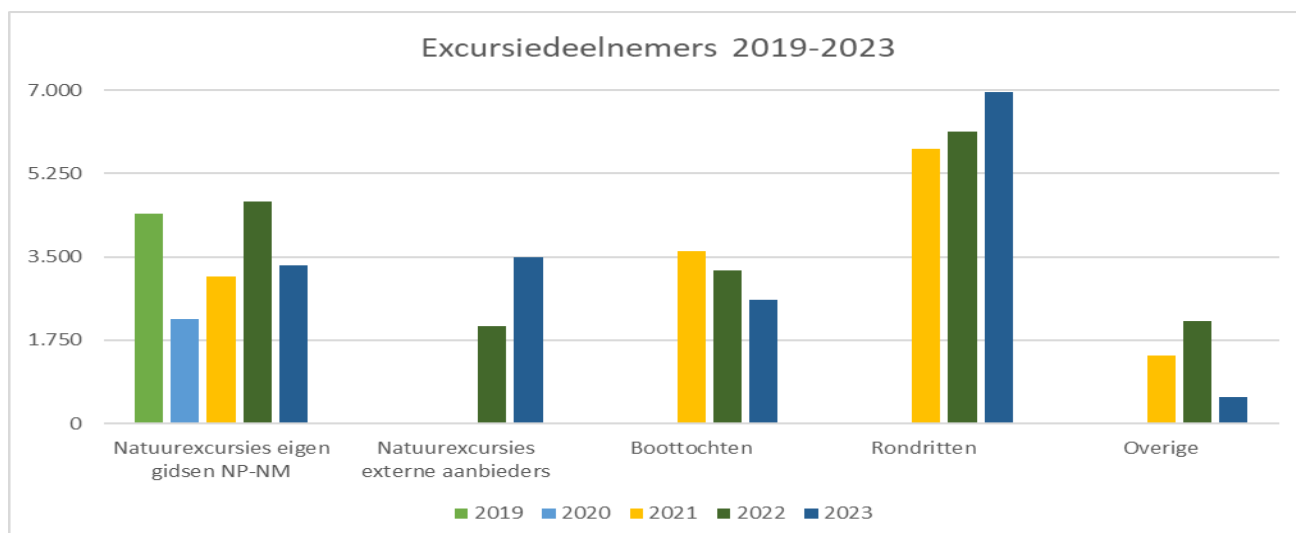
2.1 Doelgroep recreanten

2.1.1 Excursies

Dit jaar konden we alweer vroeg in het seizoen deelnemers welkom heten tijdens onze natuurexcursies. Er werden in totaal 218 natuurexcursies gegeven, iets minder dan vorig jaar. Wederom was er veel belangstelling voor de avondactiviteiten (avond- en sterrenwandeling). Ook de (trek)vogelwandeling, de duinsafari en het bosbaden deden het goed. In de vakantieweken waren zoals altijd de jutterstochten en de wadexcursies zeer geliefd bij de bezoekers. Daarnaast gingen er in 2023 veel familiegroepen en bedrijven onder begeleiding van een gids op pad in de natuur.

In het excursieprogramma van 2023 waren ook veel activiteiten van andere aanbieders opgenomen, waarvan de ticketverkoop via Informatiecentrum Het Bakken verliep. In 2022 was geconstateerd dat de veelheid aan activiteiten, waaronder met name boottochten, yogaworkshops en dorpswandelingen maakte dat bij een aantal activiteiten het minimum aantal deelnemers niet gehaald werd. Dit leidde regelmatig tot teleurstelling bij de deelnemers. Daarom was het voornemen om in 2023 de frequentie van een aantal van deze activiteiten te verlagen. Dit heeft geleid tot minder annuleringen in 2023. Toch waren er ook in 2023 een aantal activiteiten waarbij het minimum aantal deelnemers niet gehaald is. Het komende seizoen zal om deze reden, en om het bestaande aanbod te kunnen verbreden, in overleg met de activiteitenaanbieders worden afgesproken dat dezelfde soort activiteiten niet op hetzelfde moment plaats zullen vinden.

In totaal namen 16.930 deelnemers deel aan een begeleide tocht in het Nationaal Park of boottocht vanuit de veerhaven over Werelderfgoed Waddenzee. Het aantal deelnemers aan de verschillende activiteiten in 2023 ten opzichte van het aantal deelnemers uit voorgaande jaren staat uitgewerkt in figuur 2.1.

Figuur 2.1 Excursiedeelnemers 2019-2023 – recreanten (van de jaren 2019 t/m 2021 zijn de gegevens slechts ten dele beschikbaar)

2.1.2 Routes

IVN trektochten

De IVN trektocht Lauwersmeer – Schiermonnikoog is een meerdaagse fiets- en wandeltocht (3 of 4 dagen) gericht op vertraging van ons dagelijkse ritme: natuur écht beleven en onderweg de tijd nemen om de omgeving in je op te nemen. Onderweg luister je op verschillende locaties naar een audioverhaal, dat de rode draad spant tussen natuur, historie en cultuur. Deze IVN trektocht is ook meteen de meest noordelijke van alle IVN trektochten en neemt je mee door twee nationale parken, die door het landschap en het verhaal "Zout als erfenis" onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: Lauwersmeer en Schiermonnikoog. In 2023 waren er 4 boekingen (8 personen) voor deze trektocht. Kijk voor meer informatie op: <https://www.ivn.nl/trektochten/ivn-trektocht-lauwersmeer-schiermonnikoog/>

Cultuurhistorische route

Voor een nieuwe route is dit jaar de route beschreven en beeldmateriaal verzameld. Het gaat om een cultuurhistorische route van 17 km die per fiets of te voet af te leggen is en onder meer door het dorp, de polder en de kwelder gaat. De route gaat langs plekken waar de bewoners van het eiland hun sporen hebben nagelaten, soms uit een ver verleden, soms van recenter datum. Komend jaar zal de route voor het publiek beschikbaar zijn via de website van Natuurmonumenten.

2.1.3 Doe-het-zelf activiteiten

Er zijn op dit moment zeven doe-het-zelf activiteiten in de vorm van natuurspeurtochten: Schier Explorer, 7 schatten, Kreukelkaart, Sake de Slak, Om de West en Naar het Strand. In verband met de afwezigheid van een Coördinator C&E zijn deze activiteiten in 2023 niet geactualiseerd. Actualisatie van deze activiteiten zal in 2024 plaatsvinden. Zo zullen er voor de Schier Explorer nieuwe, meer duurzame houten sleutelhangers ontwikkeld worden die de jongeren die deze gps-speurtocht volbrengen als aandenken meekrijgen.

Ook de nieuwe gezinsspeurtocht over trekvogels, die voor 2023 op de planning stond, zal in 2024 ontwikkeld worden. Tijdens de wereld trekvogeldag zal er een pilot van deze speurtocht worden uitgevoerd.

2.1.4 Evenementen

In samenwerking met Natuurmonumenten is een contentkalender ontwikkeld. Deze kalender bevat natuurfenomenen, zoals wanneer de lepelaars weer terugkeren in het Nationaal Park of de orchideeën in bloei staan, en evenementen zoals de Dag van het Nationaal Park, de Nacht van de Nacht en de Wilde Buitendag.

Dag van het Nationaal Park

Op 24 mei wordt in heel Europa de Dag van het Nationaal Park gevierd. Dit jaar stond in het teken van "voortbouwen op onze wortels". Al eeuwenlang zetten mensen zich in om bijzondere natuur en historie te behouden. Generatie na generatie zorgt voor het landschap. Daarom deelden we door middel van een drietal excursies, namelijk een cultuurhistorische dorpswandeling, een strandpalenwandeling en een struinexcursie langs kwelder, duin en strand, inspirerende verhalen van mensen binnen het Nationaal Park.

Nacht van de Nacht

Op de laatste zaterdag van oktober wordt ieder jaar in heel Nederland de Nacht van de Nacht georganiseerd. Ook op Schiermonnikoog doen we daaraan mee. In het programma van de herfstvakantie worden extra donkerte-activiteiten opgenomen, zoals avond- en sterrenwandelingen en workshops braakballen pluizen. Alle excursies waren volgeboekt met in totaal 66 deelnemers.

Wilde Buitendag

Op 25 oktober hielpen we samen met een flink aantal vrijwilligers mee aan de Wilde Buitendag van Natuurmonumenten. 67 Kinderen van 4-12 jaar volgden een parcours rondom de Berkenplas met activiteiten als fierljeppen, een hut bouwen, diersporen herkennen en vuur maken. Na afloop kregen ze een diploma en mochten zij zich boswachter van OERRR noemen.

2.1.5 Expositie

Informatiecentrum Het Baken heeft in 2023 in totaal 88.167 bezoekers ontvangen. Een groot deel daarvan bekeek de expositie, waarin veel facetten van het Nationaal Park belicht worden: de dynamiek van de kust en duinen, de flora en fauna, de variatie in de seizoenen, dag en nacht, cultuurhistorie en duurzaamheid. In 2023 is een aantal onderdelen aan de expositie toegevoegd en zijn kapotte onderdelen vervangen.

2.1.6 Website

In 2023 is er gewerkt met de nieuwe website met het open source systeem Wordpress. Dit bleek professioneler en gebruiksvriendelijker dan het eerder gebruikte CMS-systeem. De website is geactualiseerd en belangrijke informatie over activiteiten, projecten en nieuws in het Nationaal Park is bijgehouden.

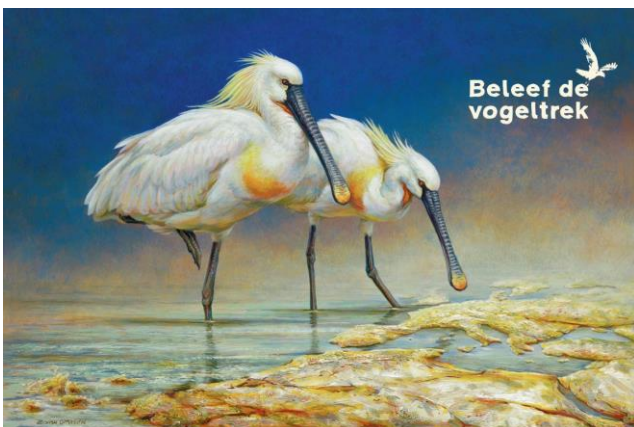

2.1.7 Social media

Nationaal Park Schiermonnikoog is actief op Facebook en Instagram. De medewerker C&E plaatst regelmatig berichten op beide kanalen. De berichten gaan over bijzondere activiteiten in het Nationaal Park, natuurweetjes en nieuwsitems. Het aantal volgers is wederom toegenomen. Op Facebook hebben we nu 969 volgers (een stijging van 6% t.o.v. 2022) en op Instagram 2.010 volgers (een stijging van 16% t.o.v. 2021).

2.1.8 Folders en brochures

In het kader van het project 'Maak trekvogels beleefbaar' is in 2022 een prachtige poster ontwikkeld over vogeltrek (zie ook hfst. 4). Met deze poster zetten Werelderfgoed Waddenzee en zes nationale parken langs de Nederlandse kusten de vogeltrek in de kijker. De poster vertelt het fascinerende verhaal van de jaarlijkse trek van tientallen miljoen vogels langs Nederland.

Op de grens van water en land is voor veel trekvogels voedsel te vinden. Precies langs deze waterrijke grens van water en land liggen de zes nationale parken Oosterschelde, Biesbosch, Nieuwland, Duinen van Texel, Lauwersmeer en Schiermonnikoog en Werelderfgoed Waddenzee, iconen van de Nederlandse Deltanatuur waar heel veel van deze trekvogels te zien zijn. De poster is gratis verkrijgbaar bij Het Baken. De herdruk van deze poster stond gepland voor 2023, maar is uitgesteld naar 2024.

In 2023 is gestart met overleggen over het actualiseren van de folder Welkom op Schiermonnikoog. Het laten drukken van de hernieuwde, geactualiseerde folders staat gepland voor 2024.

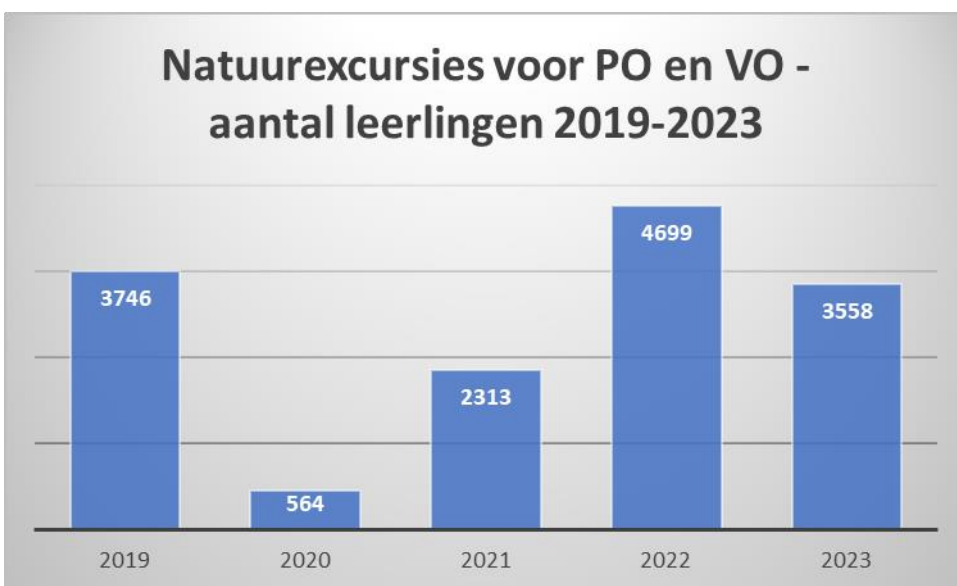
2.1.9 Promotie

In 2023 is kopij aangeleverd voor de Lytje Pole Krant, Lytje Pole Agenda, Dorpsbode en diverse promotiekanalen op internet (o.a. Visit Wadden, Nationale Trekvogeldag, Nacht van de Nacht).

2.2 Doelgroep onderwijs

2.2.1 Excursies

In 2023 konden we weer met veel scholieren op pad. Evenals eerdere jaren waren het voornamelijk de groepen 7 en 8 uit het basisonderwijs. We zagen een daling in het aantal scholen uit het voortgezet onderwijs. Waar in 2022 veel scholen uit het voortgezet onderwijs na de coronajaren het waarschijnlijk nog niet aandurfden om een buitenlandse reis te maken en uitweken naar het Waddengebied, is het mogelijk dat deze scholen nu wel weer een buitenlandse reis in hun schoolprogramma's hebben opgenomen en minder vaak het Waddengebied en ook Schiermonnikoog bezochten. Dankzij de inzet van de vrijwilligers, boswachters en stagiairs hebben in 2023 in totaal 3.558 scholieren een natuurexcursie in het nationaal park beleefd (zie figuur 2.2).

Figuur 2.2 Natuurexcursies voor PO en VO – aantal leerlingen 2019-2023

Voor de leerlingen van de eilander basisschool Yn de Mande zijn er in het najaar een Paddenstoelenexcursie georganiseerd. Onder begeleiding van de boswachter ecologie gingen de leerlingen op zoek naar de verschillende paddenstoelen in het nationaal park en leerden ze verschillende paddenstoelen op vorm, kleur en geur te herkennen.

Het thema van de kinderboekenweek in oktober 2023 was "bij mij thuis". De boswachters van Natuurmonumenten hielden voorleesuurtsjes voor alle leerlingen van de eilander basisschool.

2.2.2 Veldwerk

De boekjes Om de West en Naar het Strand worden ook ingezet voor veldwerkactiviteiten (zie § 2.1.3).

2.2.3 Practicum en onderzoek

Ieder jaar ontvangen we scholen uit het voortgezet onderwijs die onder begeleiding van een van onze gidsen onderzoekjes uitvoeren en aan elkaar presenteren. De materialen die we daarvoor nodig hebben zijn geïnventariseerd en zo nodig aangevuld.

2.2.4 Expositie

Ieder jaar ontvangen we groepen leerlingen in de expositie. Zij krijgen tablets uitgereikt met daarop een speurtocht door de tentoonstelling. Daarnaast hebben we dit jaar het trekvogelspel aangeboden aan schoolgroepen. Tijdens deze activiteit komen de leerlingen spelenderwijs in aanraking met de gevaren die trekvogels op hun reis naar het noorden of zuiden trotseren. Het spel wordt begeleid door een van onze (vrijwillige) boswachters. In 2023 hebben we dit programma uitgevoerd voor 180 leerlingen.

2.2.5 Website

Bij de migratie van de website naar het nieuwe systeem vorig jaar zijn de pagina's voor de doelgroep scholen geactualiseerd. Dit jaar zijn de pagina's met het aanbod voor de doelgroep scholen up-to-date gehouden.

2.2.6 Spreekbeurt

De voorraad educatief materiaal voor spreekbeurten is geïnventariseerd en zo nodig aangevuld. De content op de website is geactualiseerd.

2.2.7 Relatiebeheer

In voorgaande jaren is er in het voorjaar een nieuwsbrief verzonden aan alle scholen die eerder met ons meegegaan zijn op excursie. In deze nieuwsbrief werd onder andere een aantal activiteiten uitgelicht, was informatie over de prijzen opgenomen en werden docenten doorverwezen naar de website van het Nationaal Park. Omdat er tijdelijk geen coördinator C&E was, heeft dit relatiebeheer in 2023 op een laag pitje gestaan en is deze nieuwsbrief niet verzonden. Het voornemen is om dat komend jaar weer op te pakken.

2.3 Doelgroep bewoners

2.3.1 Gastheerschap

Jaarlijks organiseert het Nationaal Park een workshop voor de gastheren van het Nationaal Park. Helaas is het dit jaar niet gelukt een workshop voor de gastheren te realiseren. Het voornemen is om in 2024 twee workshops voor de gastheren te organiseren. Wel zijn er dit jaar voor de gastheren nieuwe producten ontwikkeld, namelijk bordjes, wimpels, een online toolkit en een eigen Facebookpagina.

Regelmatig kwamen er vragen van de gastheren of we hun vaste medewerkers en/of seizoenskrachten ook meer over het Nationaal Park konden vertellen. Uit gesprekken met deze ondernemers kwam duidelijk naar voren dat hun medewerkers niet zaten te wachten op een (online) cursus. We hebben daarom in de zomer van 2022 een proef gedaan met vouchers. Aan de gastheren is aangeboden om gratis vouchers bij ons af te nemen, die ze konden uitdelen aan hun medewerkers. Zij hadden dan de mogelijkheid de voucher in te wisselen voor een natuurexcursie, op een tijdstip dat het hen goed uitkwam. Een aantal gastheren heeft vouchers uitgedeeld. Helaas heeft geen van de medewerkers de voucher ingewisseld. Mogelijk was de zomerperiode niet het juiste seizoen om dit te doen. De horeca had te kampen met een tekort aan medewerkers en mogelijk hadden de vakantiekrachten te weinig tijd of zin om naast hun werk ook nog op excursie te gaan. In 2023 is deze voucher-actie, in samenwerking met de VVV, opnieuw uitgevoerd. Ditmaal heeft slechts één persoon er gebruik van gemaakt. In 2024 herhalen we de voucher-actie nog één keer en kijken we naar de wijze waarop we de actie kenbaar maken aan de medewerkers van/bij de gastheren.

2.3.2 Lezingen

In samenwerking met de Natuur en Vogelwacht is er in het voorjaar van 2023 een lezing verzorgd door Hilbrand Abma, eilander en prominent lid van de Vogelwacht, waarin hij vertelde over de bijzonderheden die hij in de loop der jaren is tegengekomen tijdens de nazorg van weidevogels. In het najaar heeft Petra de Goeij, onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Werkgroep Lepelaars, verteld over de lepelaars op Schiermonnikoog.

2.3.3 Schitterend Schiermonnikoog

Nationaal Park Schiermonnikoog is momenteel bezig met het samenstellen van een ambitieplan. Dit ambitieplan wordt samen met alle partijen van het Nationaal Park opgesteld en is breder van opzet dan het huidige beheer- en inrichtingsplan. Thema's zijn onder andere natuurbeheer, cultuurhistorie, landbouw en recreatie & toerisme. Bewoners van Schiermonnikoog en andere betrokkenen zijn via diverse bijeenkomsten in de gelegenheid gesteld een bijdrage te leveren aan het ambitieplan. Om nog scherper te krijgen hoe bewoners en andere betrokkenen aankijken tegen de verschillende thema's is in 2023 aan het panel van Schitterend Schiermonnikoog een aantal verdiepende vragen over de thema's voorgelegd. Begin 2023 waren de resultaten bekend en hebben we de analyse van de uitkomsten teruggekoppeld aan het panel. De resultaten van de enquête is te bekijken op www.schitterendschiermonnikoog.nl

Behalve de enquête is het panel ook via e-mail geïnformeerd over de openbare vergaderingen van het overlegorgaan en zijn enkele vragen van panelleden beantwoord.

In 2023 waren er 863 panelleden.

2.3.4 Communicatie maatregelen

De coördinator C&E is namens het Nationaal Park betrokken bij de communicatietrajecten van een aantal projecten op Schiermonnikoog en geeft advies op het gebied van communicatie bij deze projecten. In 2023 ging dat om de volgende projecten:

- Dijk- en Duinversterking van Wetterskip Fryslân
- Project met betrekking tot het vangen van verwilderde katten. Dit project betreft een samenwerking tussen Natuurmonumenten, de Natuur- en Vogelwacht, Stichting Zwerfkatten Nederland en de Rijksuniversiteit Groningen.
- Wij & Wadvogels van Natuurmonumenten
- Waterbesparing van Vitens
- Duurzaam toerisme, een samenwerking tussen de Gemeente, VVV, Natuurmonumenten en het Schiermonnikooger Ondernemers Verbond.

De coördinator neemt verder deel aan de coördinatie van de communicatie rondom de planvorming en uitvoering van het nieuwe ambitieplan.

2.3.5 Kringlooplandbouw

In 2022 zijn eerste verkennende gesprekken gevoerd met Van Schier over de zichtbaarheid van het Nationaal Park in het verhaal van 'Van Schier' om het Nationaal Park beter voor het voetlicht te brengen. Er wordt onderzocht of er een 'NP-kaas' ontwikkeld kan worden met kruiden die in het Nationaal Park voorkomen. Op basis van een overzicht van een aantal kruidensoorten worden meerdere mengsels getest. De kaaswinkel is ook gastheer van het Nationaal Park geworden. In 2023 is dit project niet verder opgepakt.

3. Algemene werkzaamheden

Zowel de coördinator als de medewerker C&E zijn voor veel doelgroepen het directe aanspreekpunt om informatie in te winnen, een bijdrage te leveren aan projecten of te adviseren over activiteiten. Vaak spelen ze in op actuele ontwikkelingen of zijn het zaken die zich ad hoc voordoen. Ook organiseren de coördinator en medewerker C&E doelgroep-overstijgende activiteiten, zoals scholing van vrijwilligers.

3.1 Coördinatie vrijwilligers

De medewerker C&E heeft zich vanaf januari t/m september beziggehouden met de planning van (school)excursies en het regelen van vrijwilligers. Ook zijn er overleggen georganiseerd met de vrijwilligers, waarin het afgelopen seizoen is geëvalueerd en de planning voor het nieuwe seizoen is besproken.

3.2 Scholing

Op 18 maart 2023 organiseerden we de jaarlijkse scholingsdag voor de vrijwilligers en medewerkers van het Nationaal Park en Natuurmonumenten. Romke Kleefstra van Sovon heeft verteld over de broedvogelinventarisaties op het eiland en daarna zijn de vrijwilligers aan de slag gegaan met het rooien van boompjes in het Groenglop. Met de gerooide boompjes is vervolgens een vlindercorridor aangelegd van het Groenglop naar de Arnica-weide.

3.3 Schiermonnikoog Beleven

In het project Schiermonnikoog Beleven worden in samenwerking met diverse partijen op het eiland en/of vertegenwoordigd in het Nationaal Park zogenaamde 'sleutelplekken' versterkt/gerealiseerd. In 2023 zijn er geen nieuwe sleutelplekken gerealiseerd.

3.4 Algemeen

Gedurende het jaar worden via e-mail en telefoon allerlei vragen gesteld over allerlei zaken, zoals strandvondsten, natuurbeheer en voorzieningen in het Nationaal Park. De medewerker en coördinator hebben deze vragen beantwoord en/of doorgezet naar de juiste persoon.

De coördinator heeft deelgenomen aan de door IVN georganiseerde coördinatoren tweedaagse, heeft in het eerste kwartaal een jaaroverzicht C&E 2022 opgesteld en in het najaar een jaarplan C&E 2024.

4. Op weg naar Nationaal Park Schiermonnikoog Nieuwe Stijl

Voor de periode 2021-2023 heeft het Nationaal Park Schiermonnikoog subsidie ontvangen van het ministerie van LNV om toe te werken naar een Nationaal Park Nieuwe Stijl. Het doel van deze regeling is om de bestaande nationale parken robuuster te maken en meer allure te geven.

Eén van de activiteiten is het opstellen van een meerjarig communicatie- en educatieplan. De coördinator heeft hiervoor een plan van aanpak opgesteld. De coördinator is ook lid van het kernteam voor het ambitieplan en adviseert over de ambities aangaande C&E.

De coördinator C&E participeerde in de verkenningen betreffende de samenwerking met andere Nationale Parken. Op diverse onderwerpen wordt verkend wat de Nationale Parken voor elkaar kunnen betekenen en hoe we elkaar kunnen versterken. Er is eveneens een samenwerking met Visit Wadden voor het trekken en faciliteren van bezoekers die geïnteresseerd zijn in alles wat de Nationale Parken te bieden hebben.

Eén van de lijnen voor het versterken van beleving in de Nationale Parken is het ontwikkelen van een overkoepelend aanbod. Zo is er een waardevol samenwerkingsproject ontstaan rondom het betrekken van het algemeen publiek bij het fascinerende verhaal van de vogeltrek. Met elkaar is er een publieksposter ontwikkeld en zijn er diverse evenementen georganiseerd. Samen met het Nationale Parkenbureau, Werelderfgoed Waddenzee en de Nationale Parken Duinen van Texel, Lauwersmeer, Nieuwland, Biesbosch, Oosterschelde en Schiermonnikoog is er bovendien een structurele uitwisseling op dit thema opgezet. De medewerker C&E heeft geparticipeerd in een van de deelprojectgroepen en heeft een rol gehad in de ontwikkeling van een trekvogelposter en een communicatiecampagne.

De werkgroep Duurzaam Toerisme, die de toeristische visie voor Schiermonnikoog nader uitwerkt en een voorstel doet voor strategische keuzes om duurzaam toerisme op het eiland een stap verder te brengen, is in 2023 tweemaal bijeen gekomen. De coördinator C&E is lid van de werkgroep.